

Crna Gora
Ministarstvo zdravlja

Godišnji izvještaj o realizaciji Akcionog plana Programa za nadzor i kontrolu vektora 2023 -2025, za 2024. godinu

Podgorica, septembar 2025. godine

Sadržaj

1. Uvodni rezime.....	2
2. Informacija o napretku u postizanju operativnih ciljeva.....	4
3. Tabela izvještavanja.....	9
4. Preporuke za naredne faze sprovođenja Programa.....	15

1. Uvodni rezime

Crna Gora je kao mediteranska zemlja u velikom riziku od pojave problema sa vektorima i njima prenosivim bolestima. Vektorske bolesti (VBD) predstavljaju veliku prijetnju po zdravlje ljudi. Bolesti koje se prenose vektorima (VBD) predstavljaju globalnu prijetnju, kako u humanoj tako i u veterinarskoj medicini. Uzrokuju ih virusi, bakterije i paraziti koje na ljude prenose vektori: komarci, pješčane mušice, muve, kulikoide, krpelji, buve, grinje, puževi, vaške i dr. Bolesti poput: lajšmanijaze (lajšmanioza, kalaazar), groznice Zapadnog Nila, krimsko-kongoanske hemoragične groznice, lajmske borelioze i krpeljnog meningoencefalitisa, prepoznate kao najzastupljenije vektorske bolesti u Evropi, i dalje predstavljaju opterećenje za javno zdravlje u brojnim zemljama. Rasprostranjenost vektorskih bolesti određena je složenim skupom demografskih, ekoloških i društvenih faktora. Klimatski faktori utiču na stopu preživljavanja i reprodukciju vektora, kao i na aktivnost vektora tokom cijele godine. Osim klimatskih faktora, na distribuciju vektora utiču i mnogi drugi faktori, kao što su priroda staništa, način korišćenja zemljišta, primjena pesticida, abudantnost domaćina i dr.

Vlada Crne Gore je na sjednici održanoj 6. aprila 2023. godine razmotrila i donijela Program za nadzor i kontrolu vektora sa Akcionim planom za period 2023-2025. godine R.br: 07-501/23-1502/2 od 13. aprila 2023. Godine.

U Crnoj Gori, do donošenja navedene odluke nije postojao dokument koji razrađuje sveobuhvatnu državnu strategiju u cilju nadzora i kontrole nad vektorskim vrstama. Zbog toga je Program sa Akcionim planom nastao kao potreba da se unaprijedi stanje u ovoj oblasti, osnaže institucije posebno u dijelu za brzo reagovanje u incidentnim situacijama i na jednom mjestu objedini cjelokupni dosadašnji rad crnogorskih istraživača vezanih za ovu temu, odnosno isti, na dalje, stavi pod upravu i nadzor Ministarstva zdravlja Crne Gore.

Realizacija Programa sa Akcionim planom podržava primjenu EU smjernica, izdatih kroz "Smjernice za nadzor invazivnih i autohtonih vrsta komaraca" Evropskog centra za prevenciju i kontrolu bolesti i "Globalnog odgovora na kontrolu vektora 2017-2030" (GVCR) Svjetske zdravstvene organizacije, usvojenog u Rezoluciji WHA 70.16. Crna Gora kao članica WHO i zemlja kandidat za članstvo u EU ima usklađen sistem zdravstvene zaštite, a poštujući i primjenjujući nove preporuke, kroz implementiranje Programa sa Akcionim planom, kontinuirano radi na unapređenju iste.

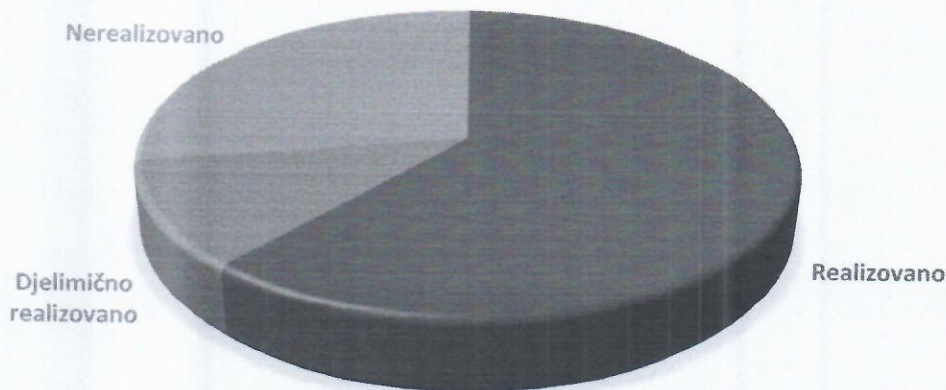
Program za nadzor i kontrolu vektora 2023-2025. s Akcionim planom za period od 2023. do 2025. godine ima **tri operativna cilja** sa definisanim indikatorima učinka i jasno utvrđenim aktivnostima za postizanje ciljeva. Plan rada je akcionim planom jasno definisan po godinama i precizno su utvrđene ingerencije institucija, čiji su članovi uključeni u Radnu grupu za izradu i praćenje sprovođenja Programa.

Cilj donošenja Programa za nadzor i kontrolu vektora 2023-2025 je zaštita zdravlja stanovništva Crne Gore, a ujedno i zaštita zdravlja stočnog fonda u zemlji.

Tokom dvogodišnje realizacije Akcionog plana 2023-2024 Programa za nadzor i kontrolu vektora 2023 -2025, za 2024. godinu, **realizovano je 61,1% (11) od ukupno 18 planiranih aktivnosti za izvještajni period, djelimično realizovano 11,1% (2) aktivnosti, a nije realizovano 27,7% (5) planiranih aktivnosti**, što je prikazano u Grafiku 1.

Grafik 1. Pregled realizacije aktivnosti u odnosu na ukupan broj predviđenih aktivnosti u 2023. i 2024. godini

PREGLED REALIZACIJE SVIH AKTIVNOSTI ZA IZVJEŠTAJNI PERIOD

S obzirom da je Akcioni plan 2023-2025 usvojen u drugom kvartalu 2023. godine, nije rađen godišnji izvještaj za 2023. godinu, već će se ta godina obuhvatiti sa ovim izvještajem.

U tekstu koji slijedi nalazi se osvrt na dostignute vrijednosti indikatora učinka nakon dvije godine implementacije akcionog plana, i to:

Operativnog cilja 1. Povećati stepen informisanosti o kontroli vektora i vektorskih bolesti u Crnoj Gori: Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se pozitivan trend u ostvarivanju indikatora učinka - Broj subjekata kojima su dostavljeni podaci iz baze podataka. Pozitivan trend ostvaren je kroz realizaciju formiranja baze podataka o vektorima i vektorskim bolestima u Institutu za javno zdravlje, izrada forme i uputstva za dostavljanje podataka za bazu o vektorskim bolestima i dostavljanja svih podataka od strane Instituta za javno zdravlje vezano za nadzor nad vektorima koje je Institut imao do 2023. kao i one prikupljene tokom sezone 2022., a koji se odnosio na aktivnost dostavljanja popunjene forme za bazu podataka u realnom vremenu/po završenoj aktivnosti/tretmanu, kao i djelimične realizacije za izradu forme i uputstva za dostavljanje podataka za bazu o vektorima.

Operativnog cilja 2. Održati nizak stepen prevalencije oboljelih od vektorima prenosivih bolesti kod ljudi i domaćih životinja. Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se pozitivan trend u ostvarivanju: indikatora učinka 1) Broj oboljelih ljudi od vektorima prenosivih bolesti, i indikatora učinka 2) Broj oboljelih životinja od vektorima prenosivih bolesti.

Od značaja je realizacija aktivnosti obrazovanje Komisije za nadzor i kontrolu vektora od strane Ministarstva zdravlja, Rješenjem broj: 8-501/22-1770/18, dana 21.12.2023. godine, kao prva aktivnost u Operativnom cilju 2, pomoću koje su realizovane i ostale aktivnosti iz Akcionog plana. Komisija za nadzor i kontrolu vektora prepoznata je dalje kao nosilac niza aktivnosti iz predmetnog Akcionog plana.

Pozitivan trend nastavio se kroz realizaciju aktivnosti Izrada plana sprovođenja eksperimenata provjere efikasnosti savremenih sistema kontrole vektora, Nabavka opreme i materijala za sprovođenje eksperimenata provjere efikasnosti savremenih sistema kontrole vektora, Sprovođenje eksperimenata provjere efikasnosti savremenih sistema kontrole vektora, Izrada programa edukacija, Izrada plana sprovođenja edukacija, Sprovođenje edukacija, kao i Sprovođenje medijske kampanje o vektorima i vektorskim bolestima.

Kroz aktivnosti Sprovođenje edukacija i Sprovođenje medijske kampanje o vektorima i vektorskim bolestima, zaposleni iz Instituta za javno zdravlje su tokom 2023 i 2024. uodine uzeli učešća u velikom broju konferencija, edukacija, gostovanja, izjava, saopštenja.

Operativnog cilja 3. Smanjiti rizik introdukcije i nastanjanja invazivnih vektorskih vrsta na teritoriji Crne Gore:

Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se nepromijenjen trend u ostvarivanju indikatora učinka Regulativa u oblasti invazivnih vektorskih vrsta. U izvještajnom periodu ostvaren je negativan trend u dijelu dvije aktivnosti, i to: izrađen Protokola za brzi odgovor na pojavu invazivnih vektorskih vrsta, kao ni aktivnost koje se odnosila na dostavljanje Protokola relevantnim institucijama. Dok je jedna aktivnost djelimičnorealizovana - Izrada predloga izmjene zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. Izrada Predloga izmjene Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti je u toku, isti će biti usvojen u IVQ 2025. godine kako je ovim Programom i predviđeno.

2. INFORMACIJA O NAPRETKU U POSTIZANJU OPERATIVNIH CILJEVA

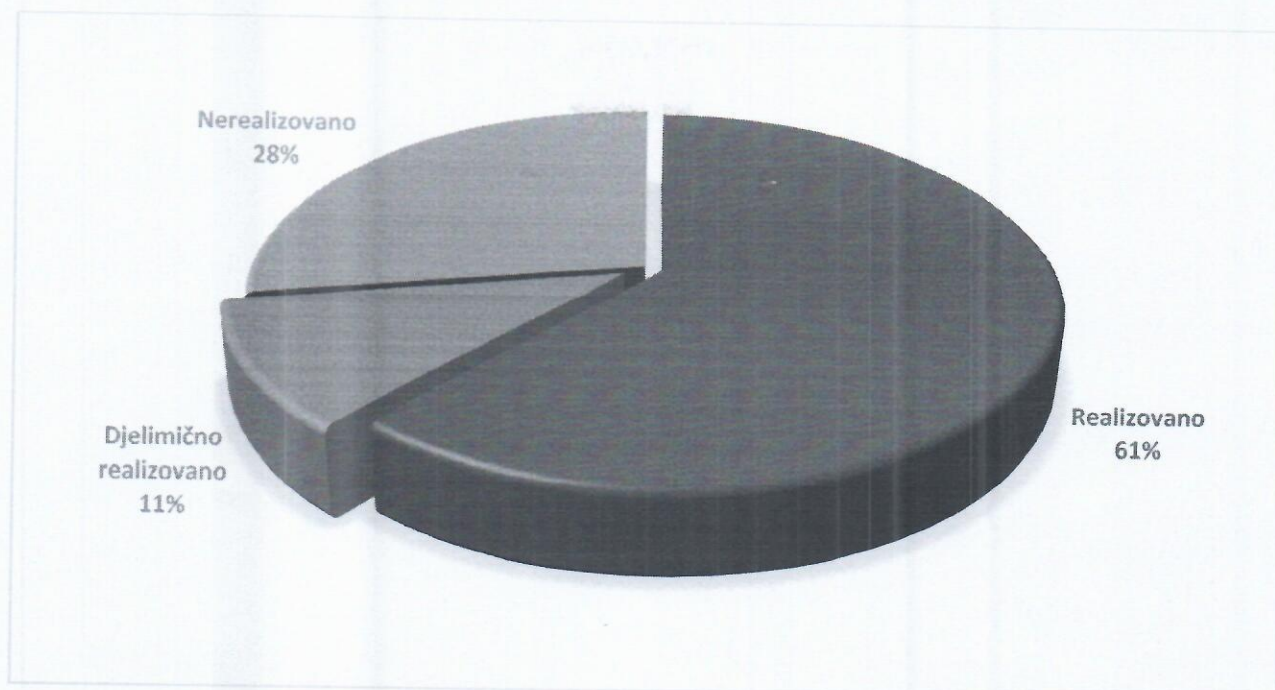
Izvještaj o realizaciji Akcionog plana Programa za nadzor i kontrolu vektora 2023 -2025, za 2024. godinu, sadrži pregled realizovanih aktivnosti definisanih Akcionim planom. U izvještaju je dat pregled realizovanih aktivnosti u 2023. i 2024. godini, kao i aktivnosti koje su djelimično realizovane i nerealizovane u navedenom periodu.

Tokom dvogodišnjeg perioda planirano je 18 aktivnosti, od čega je realizovano 11, djelimično realizovane dvije aktivnosti, a nije realizovano tri pet planiranih aktivnosti.

Stepen realizacije aktivnosti u 2024. godini bjeleži pozitivan trend, jer je uspješno sprovedeno jedanaest od osamnaest aktivnosti, za dvogodišnji izvještajni period. Pet aktivnosti nijesu realizovane zbog nedostatka finasijskih sredstava, te je postavljen novi rok za realizaciju – IVQ 2025. godine.

OPERATIVNI CILJ 1: Povećati stepen informisanosti o kontroli vektora i vektorskih bolesti u Crnoj Gori

Akcionim planom 2023. – 2025. godine, kojim su obuhvaćene dvije izvještajne godine 2023.-2024. godina, planirano je da se ovaj operativni cilj postigne sprovođenjem četiri (4) aktivnosti. Pregled realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 1. dat je u Grafiku 2.

Grafik 2. Status realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 1. Povećati stepen informisanosti o kontroli vektora i vektorskih bolesti u Crnoj Gori

Sve aktivnosti iz Operativnog cilja 1, vezane su za formiranje i održavanje baze podataka za vektore i za, do sada, utvrđene vektorske bolesti, odnosno objedinjavanje podataka koje imaju ključne institucije (uključene u izradu ovog dokumenta), uključujući „stare podatke“ (starije od 20 godina) i rezultate novih istraživanja, bez obzira na koji način su date informacije prikupljene. Bazu podataka vodi i organizuje Institut za javno zdravlje Crne Gore. U bazi podataka čuvaju se sve informacije (trajno, odnosno neograničeno vremenski) da bi se mogla pratiti pojava novih vrsta na teritoriji Crne Gore, kako je i predviđeno aktivnostima iz Operativnog cilja 1.

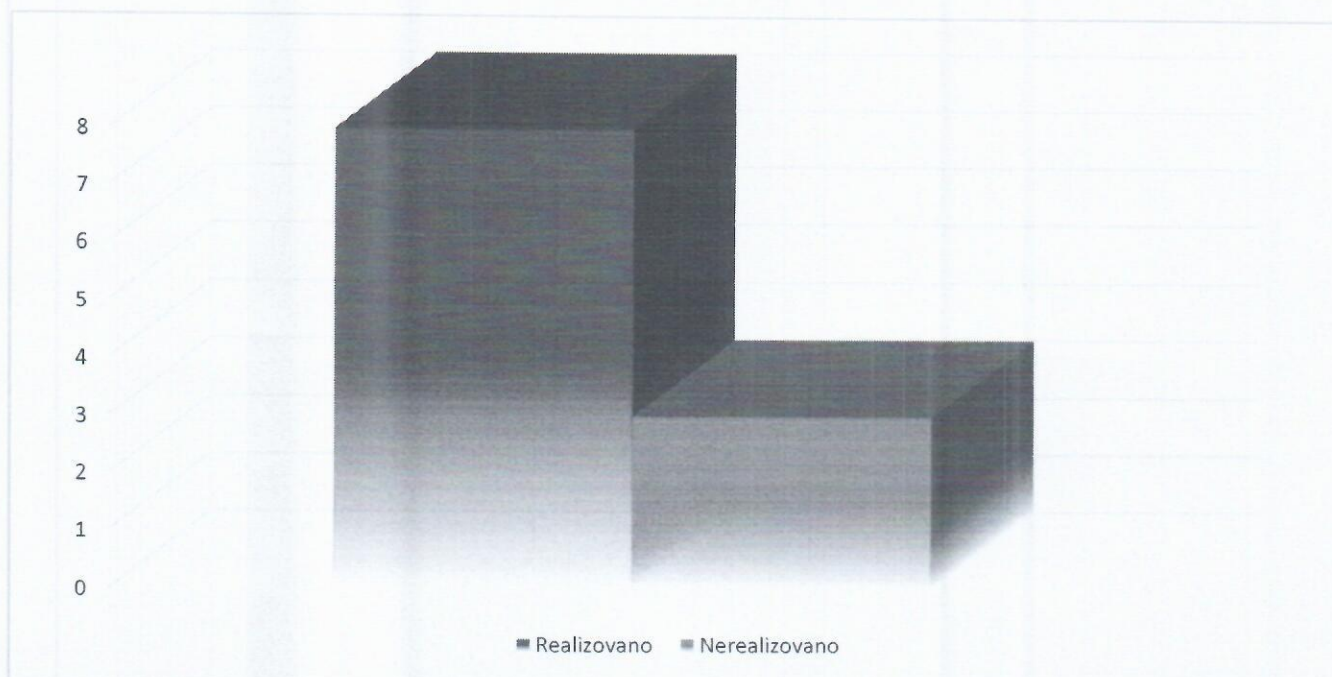
Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se pozitivan trend u ostvarivanju indikatora učinka - Broj subjekata kojima su dostavljeni podaci iz baze podataka.

Ključna dostignuća u relizaciji aktivnosti Operativnog cilja 1. je formiranje Baza podataka od strane Instituta za javno zdravlje, koja se ažurira svakodnevno, kao i Izrada forme i uputstva za dostavljanje podataka za bazu o vektorskim bolestima.

OPERATIVNI CILJ 2: Smanjiti rizik od izbijanja vektorima prenosivih bolesti kod ljudi i domaćih životinja

Planirano je da se ovaj cilj postigne kroz realizaciju 13 aktivnosti, odnosno 11 aktivnosti za godišnji izvještajni period 2023.- 2024.godinu.

Pregled realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 2. dat u Grafiku 3. pokazuje da je realizovano 72,7% planiranih aktivnosti (8 aktivnosti), dok je 27,3% aktivnosti nerealizovano (tri aktivnosti).

Grafik 3. Status realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 2. Smanjiti rizik od izbijanja vektorima prenosivih bolesti kod ljudi i domaćih životinja

Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se pozitivan trend u ostvarivanju indikatora učinka: 1) Broj oboljelih ljudi od vektorima prenosivih bolesti, i indikatora učinka 2) Broj oboljelih životinja od vektorima prenosivih bolesti.

Od najvećeg značaja za ostvarenje ovog cilja je realizacija aktivnosti osnivanje Komisije za nadzor i kontrolu vektora. Zadatak Komisije je da ostvaruje redovnu i nesmetanu komunikaciju među svojim članovima i zadužena je za sprovođenje većine aktivnosti ovog Programa, što je detaljnije prikazano u Akcionom planu. Članovi ove komisije su iz svih sektora koji se bave pitanjima nadzora i kontrole vektora. Komisija za nadzor i kontrolu vektora formirana je od strane Ministarstva zdravlja, Rješenjem broj: broj: 8-501/22-1770/18, dana 21.12.2023. godine.

Da bi se otpočelo sa sprovođenjem savremenih sistema suzbijanja vektora (koji obuhvataju različite metode kontrole: ekološke, biološke i hemijske), odnosno sa pokretanjem diversifikacije sistema kontrole vektora, kako bi se prevenirao rizik od pojave vektorskih bolesti, bilo je neophodno prethodno preduzeti nekoliko aktivnosti. Prije svega, pristupilo se izradi Plan sprovođenja eksperimenata provjere efikasnosti savremenih sistema kontrole vektora, zatim nakon toga nabavka planirane potrebne opreme i materijala za eksperimente, nakon čega se otpočelo sa sprovođenjem eksperimenata provjere efikasnosti savremenih sistema kontrole vektora.

Za ostvarenje ovog operativnog cilja bilo je potrebno podići nivo znanja i svijesti o problematici među određenim interesnim grupama. Vodilo se računa da nivo znanja o vektorima i bolestima koje mogu da prenose nije isti kod različitih ciljnih grupa i u skladu sa tim kreirale su se posebni programi i planovi edukacije. Programi edukacija su napravljeni na Biotehničkom fakultetu i Institutu za javno zdravlje i, kako je planirano aktivnostima iz Operativnog cilja 2. koje se odnose na predmetni izvještajni period, upodobljeni su različitim grupama građana/ki kojima trebaju biti prezentovani.

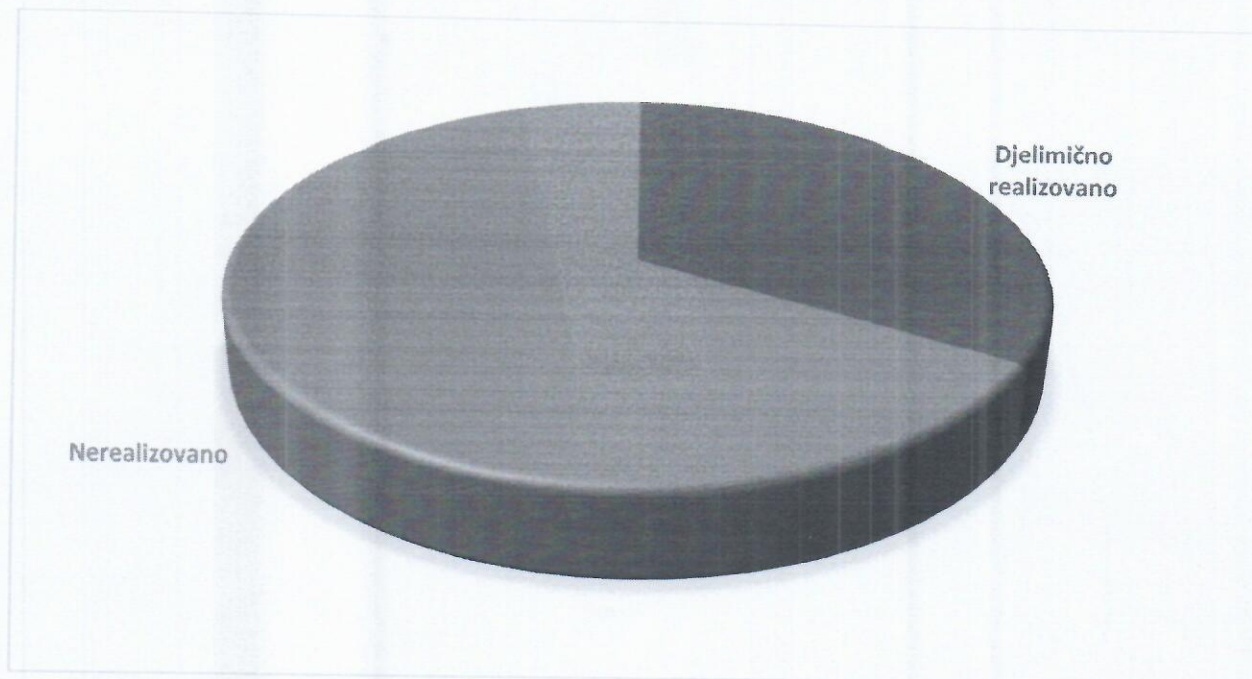
Sve ove aktivnosti pratila je medijska kampanja o vektorima i vektorskim bolestima koju su sprovodili Ministarstvo zdravlja i Institut za javno zdravlje Crne Gore, gdje su ove institucije putem svojih kanala komunikacije (vebsajt, društvene mreže) plasirali važne informacije o planiranim i realizovanim aktivnostima. Takođe, predstavnici/e institucija realizovali su gostovanja u medijima na ovu temu. Tokom 2023. i 2024. godine uzeli su učešća u sledećim događajima: U Institutu za javno zdravlje obilježen je "Malaria Day" i upriličena je skromna proslava povodom 50 godina od 1973. godine kada je WHO proglasila SFRJ, a samim time i Crnu Goru, za oblast iz koje je eradikovana malarija, odnosno teritoriju oslobođenu od malarije; U Petrovcu je organizovan sastanak "The Balkan & Black Sea regional meeting" sa 65 participanata/kinja iz devet zemalja regiona u okviru projekta MediLabSecure "One Health Network for the Prevention of Vector-Borne Diseases". Institut za javno zdravlje Crne Gore bio je suorganizator u organizaciji pomenutog događaja; Dr Igor Pajović gostovao je u emisiji TV Vijesti "Boje jutra" kojom prilikom je dat niz odgovora na pitanja vezana za vektore i potencijalnu opasnost; Objavljen je članak na portalima medijskih kuća koji je rezultat sprovedenih aktivnosti Programa od strane dr Nebojše Sekulića. Započeta je kampanja "Edukacija o potencijalnim prijetnjama od vektorskih bolesti sa praktičnom obukom za nadzor nad pojedinim vektorima" u okviru "Kontinuirane medicinske edukacije" (KME) za 2023. godinu rukovođena od strane IJZCG tima uz učešće docenta Pajovića; Sprovedena je kampanja "Kad nema vode komarac ne bode" počev od 22.05.2024. koja je trajala par mjeseci, kroz postavku 10 bilborda na frekventnim lokacijama u Glavnom gradu, sa jasnim porukama kako smanjiti brojnost populacije komaraca i ukazivanje na značaj vektora/komaraca kao prenosioca bolesti i njihovog suzbijanja. Cilj je bio povećati svijest građana/ki o važnosti uklanjanja stajaće vode kao izvora za legla, čime se postiže pozitivan efekat na zaštitu zdravlja zajednice; Više gostovanja i izjava, na TV "Vijesti", dr Nebojša Sekulić, vezano za vektorske bolesti. Održana su predavanja nadležnim epidemiološkim službama domova zdravlja Podgorica, Tuzi, Zeta, Danilovgrad i Cetinje; Organizovan je veći broj edukacija medicinskog osoblja, učenika/ca završnih razreda osnovnih i srednjih škola, studenata/kinja, u više opština.

Nerealizacija tri planirane aktivnosti najviše je uslovljena nedostatkom finansijskih sredstava za rad radnih tijela koja bi ista i sprovodila. S tim u vezi, dat je novi rok za realizaciju ovih aktivnosti, kako bi se realizovalo njihovo uspješno sprovođenje.

OPERATIVNI CILJ 3: Smanjiti rizik introdukcije i nastanjivanja invazivnih vektorskih vrsta na teritoriji Crne Gore

Planirano je da se ovaj cilj postigne kroz realizaciju četiri aktivnosti, odnosno tri za ovaj izvještajni period. Pregled realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 3. dat u Grafiku 4. pokazuje da je djelimično realizovana jedna (33,3%) planirana aktivnost, dok su 2 (%) aktivnosti nerealizovane.

Grafik 4. Status realizovanih aktivnosti Operativnog cilja 3. Smanjiti rizik introdukcije i nastanjivanja invazivnih vektorskih vrsta na teritoriji Crne Gore.

Analizom rezultata sprovedenih aktivnosti potvrđuje se negativan trend u ostvarivanju indikatora učinka Regulativa u oblasti invazivnih vektorskih vrsta.

Za efikasnu prevenciju i/ili kontrolu invazivnih vektorskih vrsta, brz odgovor na otkrivanje invazivne vrste (jaja, larve, lutke ili odrasle jedinke) je potreban kako bi se ograničilo širenje, po mogućnosti spriječilo nastanjenje vrste i smanjila vjerovatnoća izbijanja bolesti koje data vrsta može da prenosi. Stoga je potrebno izraditi jasne i sažete protokole za brzu reakciju u slučaju pojave invazivnih vektorskih vrsta da bi se ograničilo njihovo širenje i izvela eradikacija, ukoliko je moguće, i na taj način smanjila vjerovatnoća pojave bolesti. Nakon izrade Protokola, planirano je da se Protokoli dostave svim relevantnim institucijama/subjektima. Međutim, do izrade protokola nije došlo jer su nedostajala finansijska sredstva za izradu, te se izrada predmetnog protokola odložila za IV kvartal 2025. godine, nakon čega će se pristupiti i njegovom dostavljanju relevantnim institucijama.

Osim gore navedenih aktivnosti, blagi pozitivan trend u Operativnom cilju 3. Bjeleži djelimično realizovana aktivnost koja je započeta u izvještajnoj godini IVQ 2024. a koja će biti realizovana u narednom izvještajnom periodu - iniciranje i izrada predloga izmjena zakonodavnog okvira (Zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti), koje će dati rješenja za postojeće probleme vezano za: ingerencije; tenderske procedure koje se sprovede previše rano i samo za jednu sezonu; planove finansiranja aktivnosti suzbijanja koji ne odgovaraju faktičkoj situaciji na terenu u narednoj sezoni;uključenje u sistem obavezne provjere efikasnosti tretmana, bez obzira ko je tretman uradio angažovanje lokalne zajednice u integrisanu strategiju kontrole vektora.

3. TABELA ZA IZVJEŠTAVANJE

OPERATIVNI CILJ 1. Povećati stepen informisanosti o kontroli vektora i vektorskih bolesti u Crnoj Gori

Indikator učinka 1): Broj subjekata kojima je IJZCG dostavio podatke iz baze podataka						Početna vrijednost: 0 (2022.godina)		Srednja vrijednost: 10		Ciljna vrijednost: Minimum 25	
Aktivnost koja utiče na realizaciju cilja 1.	Indikator rezultata i vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Instiucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status	Novi rok realizacije	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja	
1.1. Formiranje objedinjene nacionalne baze podataka o vektorima i vektorskim bolestima	Formirana baza podataka	IJZCG	IIQ 2023	Kontinuirano	Realizovano	/	2.100e (700e 2023, 700e 2024, 700e 2025)	Nedostupan podatak	Budžet IJZCG	Ažuriranje sistema	
1.2. Izrada forme i uputstva za dostavljanje podataka za bazu o vektorima	Izrađena forma	IJZCG	IIQ 2023	IVQ 2023	Djelimično realizovano	IIQ 2025.	0	/	Redovna sredstva	Upustva su u procesu izrade, forma izrađena	
1.3. Izrada forme i uputstva za dostavljanje podataka za bazu o vektorskim bolestima	Izrađena forma	SVL; IJZCG; Komisija za nadzor i kontrolu vektora	IVQ 2023	IVQ 2023	Realizovano	/	0	/	Redovna sredstva	Unapređenje sistema	
1.4. Dostavljanje popunjenje forme za bazu podataka u realnom vremenu/po završenoj aktivnosti/tretmanu	Baza podataka dopunjena Broj dostavljenih podataka	IJZCG; SVL; Komisija za nadzor i kontrolu vektora; Lokalne samouprave i preduzeća lokalne samouprave; DDD kompanije; Naučne institucije;	IVQ 2023	Kontinuirano	Realizovano	/	0	/	Redovna sredstva		

OPERATIVNI CILJ 2. Održati nizak stepen prevalencije oboljelih od vektorima prenosivih bolesti kod ljudi i domaćih životinja						Početna vrijednost: 16 (2019. godina, izvor IJZCG)	Srednja vrijednost: 20		Ciljna vrijednost: Broj oboljelih ne veći od 24	
Indikator učinka 1): Broj oboljelih ljudi od vektorima prenosivih bolesti										
Indikator učinka 2): Broj oboljelih životinja od vektorima prenosivih bolesti						Početna vrijednost: 43 - goveda, ovce i psi (2021. godina, izvor SVL)	Srednja vrijednost: 70		Ciljna vrijednost: Broj oboljelih ne veći od 80	

Aktivnost koja utiče na realizaciju operativnog cilja	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije	Novi rok realizacije	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
2.1. Formiranje Komisije za nadzor i kontrolu vektora	Formirana Komisija	MZ, IJZCG, BTF, PMF-B, SLV	IQ 2023	IQ 2023	Realizovano	/	0	/	-	Ministarstvo zdravlja je dana 21.12.2023. godine Rješenjem formiralo Komisiju za nadzor i kontrolu vektora, broj: 8-501/22-1770/18
2.2. Izrada plana sprovođenja eksperimenata provjere efikasnosti savremenih sistema kontrole vektora	Izrađen plan	Komisija za nadzor i kontrolu vektora; IJZCG, BTF, PMF-B, SLV, MZ	IIIQ 2023	Kontinuirano	Realizovan	/	3.000 eura (1000e 2023, 1000e 2024, 1000e 2025)	/	Budžet Ministarstva zdravlja	Plan izrađen i odrađeni eksperimenti
2.3. Nabavka opreme i materijala za sprovođenje eksperimenata provjere efikasnosti savremenih sistema kontrole vektora	Broj nabavljene opreme i materijala	IJZCG	IIIQ 2023	kontinuirano	Realizovano	/	3.600 eura (1.200e 2023, 1.200e 2024, 1.200e 2025)	/	Budžet IJZCG	Oprema nabavljena kroz pomoć Biotehničkog fakulteta
2.4. Sprovođenje eksperimenata provjere efikasnosti savremenih sistema kontrole vektora	Broj sprovedenih eksperimenata	Komisija za nadzor i kontrolu vektora; BTF; IJZCG	IIIQ 2023	IVQ 2025	Realizovano	/	1.500e (500e 2023, 500e 2024, 500e 2025)	/	Budžet Ministarstvo zdravlja	Osnovni zaključak eksperimenata je da treba u praksi, kao obavezne, uvesti larvicidne biocide koji kao aktivnu materiju imaju Bacillus thuringiensis subsp. israelensis.

2.5. Uvođenje u praksu provjereno efikasnih savremenih sistema kontrole vektora	Broj sistema kontrole vektora koji su uvedeni u praktičnu primjenu	IJZCG	IIIQ 2024	IVQ 2025	Nerealizovano	IV Q 2025	10.000e (9.000e 2024, 1.000e 2025)	/	Budžet Ministarstvo zdravlja	Zbog nedostatka novčanih sredstava ova aktivnost nije realizovana u izvještajnom periodu
2.6. Izrada godišnjih programa mjera za blagovremeno otkrivanje vektorskih bolesti koje prenose krpelji	Izrađeni godišnji programi za 2024. i 2025. godinu	Komisija za nadzor i kontrolu vektora; SVL, IJZCG, MZ,	IQ 2024 IQ 2025	II Q 2024 II Q 2025	Nerealizovano	IV Q 2025	1.000e (500e 2024, 500e 2025)	/	Budžet MZ	Nije izrađen godišnji programa za 2024. godinu
2.7. Sprovođenje programa praćenja populacije krpeljima i kontrola bolesti izazvane krpeljima	Sprovedeni programi u 2024. i 2025. godini	Komisija za nadzor i kontrolu vektora; SVL, IJZ, MZ	IIQ 2024	IIIQ 2025	Nerealizovano	IVQ 2025.	15.000e (7.500e 2024, 7.500e 2025)	/	Budžet MZ	
2.8. Izrada godišnjih programa mjera za blagovremeno otkrivanje bolesti vektorskih bolesti koje prenose pješčane mušice	Izrađen godišnji program za 2025. godinu	Komisija za nadzor i kontrolu vektora; SVL, IJZCG, MZ.	IQ 2025	II Q 2025		/	500eura		Budžet MZ	Ova aktivnost se ne odnosi na izvještajni period
2.9. Sprovođenje programa praćenja populacije pješčananih mušica	Sproveden program	Komisija za nadzor i kontrolu vektora; SVL, IJZCG, MZ	IIQ 2025	IIIQ 2025		/	3.000eura		Budžet MZ	Ova aktivnost se ne odnosi na izvještajni period
2.10. Izrada programa edukacija	Izrađen program edukacija sa prpratnim materijalima, ispitnim pitanjama	Komisija za nadzor i kontrolu vektora; IJZCG, BTF, SVL, PMF-B;	IIQ 2023	IVQ 2023	Realizovano	/	-	/	Redovna sredstva	Programi edukacija su napravljeni na Biotehničkom fakultetu i Institutu za javno zdravlje i upodobljeni su različitim

											grupama građana kojima trebaju biti prezentovani.
2.11. Izrada plana sprovođenja edukacija	Izrađen plan edukacija	Komisija za nadzor i kontrolu vektora; IJZCG, BTF, PMF-B, SVL	IIIQ 2023	IVQ 2023	Realizovano	/	-	/	Redovna sredstva	Biotehnički fakultet i Institut za javno zdravlje su napravili plan edukacija za naredni period.	
2.12. Sprovođenje edukacija	Broj održanih edukacija; Broj polaznika edukacija;	Komisija za nadzor i kontrolu vektora; IJZCG, BTF, PMF-B, SVL	IQ 2024	kontinuirano	Realizovano	/	4.000e (2.000e 2024, 2.000e 2025)	/	Budžet MZ	Aktivnost je počela ranije nego što je bilo planirano i nastaviće se kontinuirano.	
2.13. Sprovođenje medijske kampanje o vektorima i vektorskim bolestima	Broj medijskih objava, gostovanja u medijima i sl	IJZCG, MZ	IIIQ 2023	IVQ 2025	Realizovano	/	0	/	Redovna sredstva	Veći broj konferencija, gostovanja, izjava.	

OPERATIVNI CILJ 3. Smanjiti rizik introdukcije i nastanjivanja invazivnih vektorskih vrsta na teritoriji Crne Gore

<i>Indikator učinka 1):</i> Regulatorna u oblasti invazivnih vektorskih vrsta				<i>Početna vrijednost:</i> Nepostojanje zakonskog akta koji reguliše oblast invazivnih vektorskih vrsta			<i>Srednja vrijednost:</i> Izrađeni zakonski propisi kojim se reguliše oblast invazivnih vektorskih vrsta			<i>Ciljna vrijednost:</i> Usvojeni zakonski propisi kojim se reguliše oblast invazivnih vektorskih vrsta		
3. Operativnog cilja	Indikator rezultata i postignute vrijednosti na kraju izvještajnog perioda	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka	Planirani datum završetka	Status realizacije	Novi rok realizacije	Sredstva planirana	Sredstva realizovana	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja		
3.1. Izrada Protokola za brzi odgovor na pojavu invazivnih vektorskih vrsta	Izrađen Protokol	Komisija za nadzor i kontrolu vektora;	IIIQ 2023	IIIQ 2024	Nerealizovano	IVQ 2025.	1.000eura (2024)	/	Budžet MZ	Nije realizovano zbog nedostatka novčanih sredstava. Novi rok za izradu		

		IJCZG, SVL, BTF								protokola je IVQ 2025.
3.2. Dostava Protokola relevantnim institucijama	Broj institucija kojima je dostavljen Protokol	Komisija za nadzor i kontrolu vektora; IJZCG, SVL, BTF	IIIQ 2024	IVQ 2024	Nerealizovano	IVQ 2025. – IQ 2026.	0	/	Redovna sredstva	Prati prethodnu aktivnost
3.3. Izrada predloga izmjene zakona o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti	Izrađen predlog izmjene	Komisija za nadzor i kontrolu vektora; MZ;	IVQ 2024	IVQ 2025	Djelimično realizovano	/	0	/	Redovna sredstva	Rok za realizaciju aktivnosti je IVQ 2025. Godine. U izvještajnom period je započeta procedura oko izmjene Predloga zakona, te se završetak ove aktivnosti očekuje u predviđenom roku.
3.4. Sprovođenje evaluacije Programa za nadzor i kontrolu vektora 2023-2025	Sprovedena evaluacija; Izrađen izvještaj o evaluaciji	Ministarstvo zdravlja	IVQ 2025	IQ 2026		/	3.000eura	/	Budžet MZ	Ova aktivnost se ne odnosi na izvještajni period

4. PREPORUKE ZA NAREDNE FAZE SPROVOĐENJA PROGRAMA

Obezbijediti stabilno finansiranje – većina nerealizovanih aktivnosti vezana je za nedostatak sredstava. Preporuka je planirati višegodišnje budžetske linije i aplicirati za međunarodne fondove (EU, WHO, regionalne programe).

Jačanje međuinstitucionalne saradnje – nastaviti sa koordinacijom Ministarstva zdravlja, IJZCG, Biotehničkog fakulteta, lokalnih samouprava i DDD kompanija, ali i formalizovati protokole razmjene podataka.

Završiti **izradu uputstava za dostavljanje podataka** i osigurati da svi akteri koriste istu standardizovanu formu.

Promovisati bazu podataka među lokalnim samoupravama, zdravstvenim ustanovama i istraživačima da bi se povećao broj subjekata koji je koriste.

Nastaviti sa **uvođenjem savremenih sistema kontrole vektora** (posebno larvicidnih biocida *sa* *Bacillus thuringiensis israelensis*), uz osiguravanje dodatnih sredstava.

Finalizovati i sprovesti **programe praćenja krpelja i pješčanih mušica**, jer su oni kritični za ranu detekciju bolesti.

Intenzivirati edukacije i kampanje: uključiti škole, lokalne zajednice i nevladine organizacije radi šireg obuhvata.

Razmotriti **uvođenje obavezne evaluacije tretmana** bez obzira na izvođača, kako bi se osigurala efektivnost suzbijanja.

Prioritetno izraditi i usvojiti **Protokol za brzi odgovor**, a zatim ga dostaviti svim relevantnim institucijama najkasnije do IV kvartala 2025.

Planirati obuke za **brzo reagovanje na invazivne vrste** i formirati timove za intervenciju.